

“Ακολούθησέ με χωρίς να μιλάς”. μου είπε και ξεκίνησε για να περάσει πρώτος από την τρύπα / © Inbulb

Το εργοστάσιο-φάντασμα της Σύρου ζωντανεύει

Ο Δημήτρης Σταυρακόπουλος επιβεβαιώνει ότι η ιστορία μετατρέπεται είτε σε αναμνήσεις είτε σε τέχνη.

Έφη Αλεβίζου

19 Μαρτίου 2022

Πηγή: olafaq.gr

«Ένα παιδικός φίλος, μια τρύπα στον τοίχο και η περιέργεια της ανακάλυψης ήταν αρκετά ώστε να με οδηγήσουν να εξερευνήσω αυτό το ξεχασμένο στο χρόνο εργοστάσιο, για το οποίο δεν γνώριζα τίποτα τότε αλλά η τύχη το έφερε να γίνει όνειρο και στόχος ζωής» λέει ο Δημήτρης Σταυρακόπουλος ξετυλίγοντας το κουβάρι της δικής του προσωπικής ιστορίας. Μιας ιστορίας που φέρνει στο φως αλλοτινούς θησαυρούς με διάθεση να υπενθυμίσουν στο σήμερα του metaverse και της ψηφιακής επικοινωνίας ότι η ζωή προϋπήρχε των likes. Ο Δημήτρης γνωρίζει καλά ότι χωρίς το έρμα του παρελθόντος δεν υπάρχει ισορροπία ούτε στα καϊκια της θάλασσας ούτε στους ανθρώπους.

«Ο παιδικός μου φίλος ήταν ο Βασίλης, με τον οποίο μεγαλώσαμε μαζί, στη συνοικία Βαπόρια, και ήξερε την αγάπη μου για την ιστορία του νησιού και τα παλιά αντικείμενα» συνεχίζει.

Θυμάται, λοιπόν, πως ήταν ένα όμορφο, καλοκαιρινό απόγευμα του 2013 όταν του είπε πως είχε μια έκπληξη για αυτόν και τον παρακάλεσε να τον ακολουθήσει για να του δείξει κάτι που, όπως του είπε, ήταν σίγουρος πως θα του άρεσε πολύ. «Τον ακολούθησα φυσικά με μεγάλη περιέργεια και αγωνία. Από τον κεντρικό δρόμο, όπου είχαμε συναντηθεί, περπατήσαμε για περίπου 100 μέτρα ανάμεσα σε κτήρια, όταν βρεθήκαμε μπροστά σε

έναν μαντρότοιχο, στο τέλος του οποίου υπήρχε μια τρύπα, από την οποία ίσα που χωρούσε να περάσει κανείς.

“Ακολούθησέ με χωρίς να μιλάς”. μου είπε και ξεκίνησε για να περάσει πρώτος από την τρύπα. Τον ακολούθησα γεμάτος αγωνία και ενθουσιασμό και θυμήθηκα τότε που ήμασταν μικρά παιδιά και μπαινοβγαίναμε στα ερείπια.

Πατώντας προσεκτικά ανάμεσα σε μπάζα, σπασμένα δοκάρια, μεταλλικά κουτιά με επιγραφές και κουτσουλιές από περιστέρια έβλεπα παντού μια εικόνα εγκατάλειψης. Αφού διασχίσαμε περίπου τριάντα μέτρα, βρεθήκαμε σε μία μεγάλη πόρτα που προς μεγάλη μας έκπληξη δεν ήταν καν κλειδωμένη. Ακολουθούσα τον φίλο μου κατά πόδας και κοιτούσα γύρω χωρίς να μιλώ και προσπαθώντας να καταλάβω. Μετά από λίγο άλλη μια πόρτα βρέθηκε μπροστά μας. Τρεις πόρτες ανοίξαμε συνολικά και ξαφνικά βρεθήκαμε σε έναν μεγάλο χώρο. Η πρώτη εικόνα που θυμάμαι είναι ένα εγκαταλελειμμένο κτήριο, πολύ μεγάλα, τεράστια μηχανήματα με κάτι σαν κλωστές, λουλούδια που είχαν φυτρώσει στο πάτωμα ανάμεσά τους, σκόνη παντού και ιστοί από αράχνες. Ξαφνικά ένιωσα ότι είχα μεταφερθεί σε ένα άλλο μέρος και πως είχα ταξιδέψει στο χρόνο. Μετά από μερικά δευτερόλεπτα είχα ήδη καταλάβει. «Μάλλον πρόκειται για ένα παλιό κι ερειπωμένο εργοστάσιο», σκέφτηκα, αλλά δεν μπορούσα να καταλάβω τι ήταν όλα αυτά τα μηχανήματα. Είναι ένα παλιό εργοστάσιο Κλωστοϋφαντουργίας, μου απάντησε ο Βασίλης, σαν να διάβασε τη σκέψη μου.

Πατώντας ανάμεσα σε μπάζα, σπασμένα δοκάρια, μεταλλικά κουτιά με επιγραφές και κουτσουλιές από περιστέρια έβλεπα παντού μια εικόνα εγκατάλειψης © inbulb

Αυτή ήταν η πρώτη φορά που επισκέφτηκα τον χώρο όπου ο χρόνος είχε σταματήσει πολλά χρόνια πριν και τα σημάδια της εγκατάλειψης ήταν έντονα παντού.

Υπάρχει ακόμη το παλιό βαφείο με τις τιμμεντένιες γούρνες, όπου γινόταν όλη η διαδικασία βαφής με το χέρι, © inbulb

Και αυτή η πρώτη επαφή ήταν αρκετή για να γεννηθεί η μεγάλη μου επιθυμία-όνειρο: να αξιοποιηθεί ο χώρος με κάθε δυνατό τρόπο.

“Φύγε εσύ και άσε με να κοιμηθώ το βράδυ εδώ!” είπα στον Βασίλη κι εκείνος γελώντας μου απάντησε πως έπρεπε να βιαστώ για να δούμε και τον υπόλοιπο χώρο. Δεν ήθελα να αποχωριστώ καθόλου εκείνη την εικόνα. Ήταν ένα εγκαταλελειμμένο κτήριο αλλά εγώ ένιωθα μια όμορφη αίσθηση και μια περίεργη έλξη λόγω του παλιού που αντιπροσώπευε. Συνεχίσαμε να εξερευνούμε τους χώρους του παρατηρώντας αντικείμενα, άλλα κατεστραμμένα και άλλα σε λίγο καλύτερη κατάσταση.

Μπήκαμε σε ένα γραφείο με χρηματοκιβώτια, λογιστικά φύλλα παντού πεταμένα στο πάτωμα και βιβλία πάνω στα γραφεία. Κάναμε μια βόλτα ανάμεσα στις ραπτομηχανές που ήταν πρόχειρα καλυμμένες, ενώ η σκόνη που είχε πέσει πάνω τους έκρυβε τη μορφή τους. Στοιβές από μεζούρες και νήματα που ήταν ακόμη τυλιγμένα στην πλαστική τους συσκευασία. Οι αργαλειοί ήταν σταματημένοι, λες και οι εργάτες είχαν φύγει μόλις πριν λίγο και είχαν αφήσει στη μέση την παραγωγή, ενώ οι πάγκοι είχαν παρατημένες σακούλες που ακόμα περίμεναν για να γεμίσουν με προϊόντα. Τριγύρω διάσπαρτα στο χώρο σκαμνάκια δίπλα στα μηχανήματα, που μάλλον χρησίμευαν για να ακουμπούν οι εργάτες το κολατσιό τους και ένα ποτήρι νερού πεσμένο στο πάτωμα είχε επιζήσει από την πτώση. Στο τοίχο το ημερολόγιο είχε σταματήσει στο έτος 1986 με μια σημείωση επάνω από μια εργάτρια.

Ο ήχος από την πετρελαιομηχανή που έδινε κίνηση στο εργοστάσιο, το καζάνι που έβραζε στο βαφείο, τα νερά που έτρεχαν στις γούρνες, οι γυναικείες φωνές που συζητήσουν στους πάγκους, οι σαϊτες που πηγαινοέρχονταν στους αργαλειούς και το

Η κλωστές που φτιάχτηκαν εκεί συνεχίζουν να κεντούν το σήμερα, με άλλον τρόπο © Δημήτρης Καραϊσκος

γάζωμα στις ραπτομηχανές ήταν οι ήχοι που στη φαντασία μου συμπλήρωναν το σκηνικό, αφού δεν ακούγονταν πλέον στο χώρο.

Γύρισα με βαριά καρδιά πίσω στην τρύπα από όπου είχαμε εισέλθει και αποχαιρέτησα αυτό τον μοναδικό χώρο για εμένα.

Με το που θα περάσει κανείς την πόρτα αυτού του “νεκρού” εργοστασίου-φαντάσματος, που κρύβεται πίσω από κλειστές πόρτες για δεκαετίες, δεν μπορεί παρά να αναρωτηθεί τι συνέβη εκεί.

Από τότε ρίξω σε η ιδέα και η επιθυμία στο μυαλό μου να καταφέρω να μάθω την ιστορία του και να κάνω κάτι για να διασωθεί και να ξαναζωντανέψει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο».

Η αφήγηση του Δημήτρη είναι γεμάτη εικόνες. Ακούς τον «σταματημένο ήχο» των μηχανών μέσα από τα λόγια του. Μοιραία σκέφτεσαι τους ανθρώπους που πέρασαν από το εργοστάσιο αυτό, τα όνειρα, τις λαχτάρες τους, τα σχέδιά τους. Ζωές που περνούν και χάνονται. Να όμως που η ιστορία δε σταματά. Η κλωστές που φτιάχτηκαν εκεί συνεχίζουν να κεντούν το σήμερα, με άλλον τρόπο.

Η αφήγηση του Δημήτρη είναι γεμάτη εικόνες. Ακούς τον «σταματημένο ήχο» των μηχανών μέσα από τα λόγια του © Δημήτρης Καραϊσκος

Τη νύχτα που έσβησαν τα φώτα του εργοστασίου ή αλλιώς μια μίνι περίληψη της σύγχρονης οικονομίας της Ελλάδας

Το 1914, λίγο πριν την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Αλέξανδρος Κωνσταντινόπουλος και ο Γεώργιος Ζησιμάτος, έμπορος και κλωστής αντίστοιχα, προχώρησαν στη σύσταση της «Κωνσταντόπουλος & Ζησιμάτος Ο.Ε.», με αντικείμενο την κατασκευή και πώληση καλτσών και κάθε είδους πλεκτικής. Οι δύο συνεργάτες είδαν την ευκαιρία και ως έμπειροι γνώστες τόσο του τομέα της παραγωγής όσο και αυτού της προώθησης των προϊόντων η εταιρία αναπτύχθηκε γρήγορα και ήδη το 1918 ξεκίνησε τη λειτουργία εργοστασίου καλτσοπλεκτικής. Το κτήριο που στεγάστηκε η νέα εταιρεία ανήκε στην επιχείρηση «Ν. Βόγλης και ΣΙΑ» (1896-1918), που διέθετε τμήμα παραγωγής όπου κατασκευάζονταν κάλτσες, κορδόνια υποδημάτων κ.ά, ενώ παλαιότερα είχε λειτουργήσει υπό την επωνυμία «Ηλίας Φουστάνος» (1892-1896) ως εργοστάσιο φανελοποιίας.

Το 1932 η εταιρία «Κωνσταντινόπουλος & Ζησιμάτος Ο.Ε.» επεκτείνεται, αγοράζει και το διπλανό κτήριο, παλαιό πετρόκτιστο κτίσμα, το οποίο μέχρι τότε χρησιμοποιούνταν ως εργοστάσιο καλεμκερίων (μαντήλια). Η παραγωγική και εμπορική δραστηριότητα της επιχείρησης συνεπώς εστιάζεται στην παραγωγή καλτσών και καλεμκερίων, ενώ σταματάει κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο για να συνεχίσει με πολλές δυσκολίες, λόγω των καταστροφών, μετά τη λήξη αυτού. Το έτος 1950 αποτελεί χρονιά κρίσης για την Κλωστοϋφαντουργία της Σύρου και συμφωνείται μεταξύ των δύο συνεταίρων ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων μετά της κινητής και ακίνητης περιουσίας. Την περίοδο που συμφωνήθηκε ο διαχωρισμός στο εργοστάσιο απασχολούνταν 57 μόνιμοι υπάλληλοι πέραν των συνεταίρων.

Το έτος 1950 αποτελεί χρονιά κρίσης για την Κλωστοϋφαντουργία της Σύρου © Δημήτρης Καραϊσκος

Το 1914, λίγο πριν την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Αλέξανδρος Κωνσταντινόπουλος και ο Γεώργιος Ζησιμάτος, έμπορος και κλώστης αντίστοιχα, προχώρησαν στη σύσταση της «Κωνσταντόπουλος & Ζησιμάτος Ο.Ε.» © Δημήτρης Καραϊσκάκος

Στις εγκαταστάσεις του παλαιού εργοστασίου συνεχίζεται η λειτουργία της επιχείρησης, υπό τη νέα επωνυμία «Γ. Ζησιμάτος & ΥΙΟΙ Ο.Ε.», η οποία εξελίσσεται και ανανεώνεται με τελευταίου τύπου ευρωπαϊκές μηχανές και παράγει πλουσιότατη συλλογή από κάλτσες ανδρικές, γυναικείες, παιδικές και μερσεριζέ. Στο εργοστάσιο καλεμκεριών μεταφέρεται η επιχείρηση του Α. Κωνσταντόπουλου που συνεχίζει την παραγωγή καλτσών, η οποία και συνεχίζεται μέχρι τη δεκαετία του 1960 από την εταιρεία «Γ. Ζησιμάτος & ΥΙΟΙ Ο.Ε.», ενώ την περίοδο εκείνη, με τη διαχείριση να την έχει αναλάβει το νέο αίμα των αδερφών Θεόδωρου και Σπυρίδωνα Ζησιμάτου, το εργοστάσιο επεκτείνεται και εκσυγχρονίζεται με σύγχρονους αργαλειούς από τη Γερμανία για την αύξηση της παραγωγής ποιοτικών προσοψίων (πετσέτες), μπουρνούζιων κ.λπ. σε πληθώρα σχεδίων. Τα προϊόντα τους φτάνουν από τον Έβρο έως την Κρήτη, και μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, όπως το Divani-Caravel.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970 η επιχείρηση λειτουργεί κανονικά και είναι κερδοφόρα. Με την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, το 1981, η εγχώρια βιομηχανία υφίσταται τις συνέπειες του ανταγωνισμού αφού η αγορά κατακλύζεται από αντίστοιχα ευρωπαϊκά προϊόντα, κατώτερα ποιοτικά, αλλά πολύ φθηνότερα. Επίσης, το επιχειρηματικό περιβάλλον στην Ελλάδα αντιμετωπίζει μεγάλες δυσκολίες.

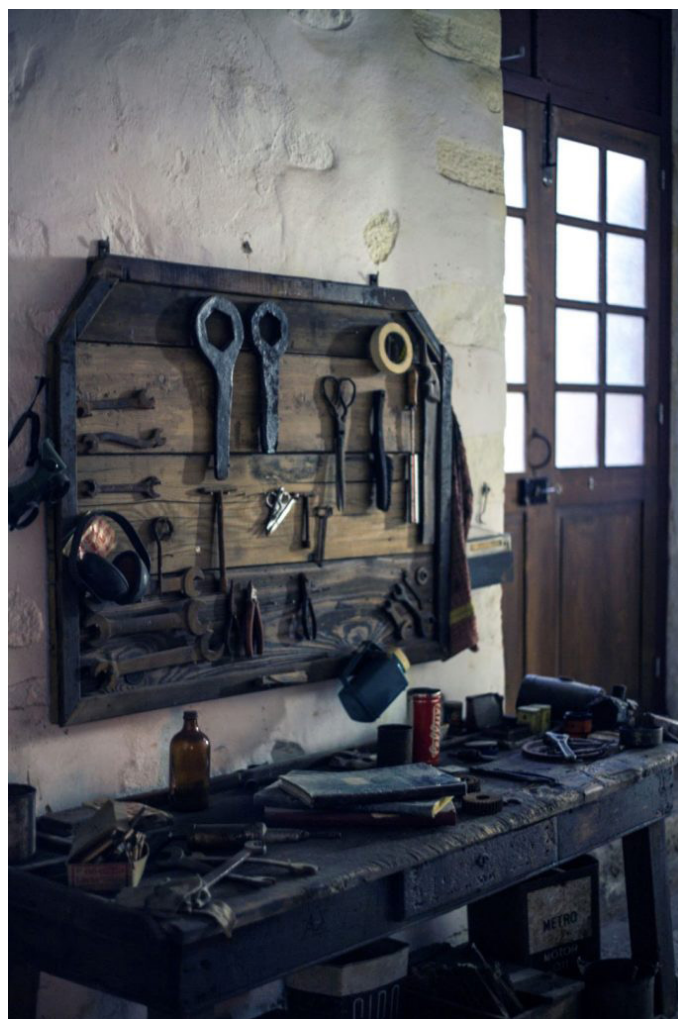
Το 1983 εξαιτίας αυτών των άσχημων οικονομικών συνθηκών, ο Σπυρίδων Ζησιμάτος αποχωρεί από την επιχείρηση «Γ. Ζησιμάτος & ΥΙΟΙ Ο.Ε.» και μοναδικός ιδιοκτήτης παραμένει ο αδερφός του Θεόδωρος, οποίος διαβλέποντας το αδιέξοδο αποφάσισε το 1986 τη διακοπή λειτουργίας της επιχείρησης. Το εργοστάσιο επαναλειτούργησε για ένα ακόμη καλοκαίρι, το 1989, και έκτοτε παρέμει-

νε κλειστό. Ο χρόνος στο παλιό εργοστάσιο μοιάζει να σταμάτησε εκείνη τη νύκτα που ο διακόπτης έκλεισε, αλλά όλος ο εξοπλισμός παρέμεινε στη θέση του σαν να επρόκειτο να λειτουργήσει ξανά το επόμενο πρωί.

Ακόμη και η μυρωδιά του βαμβακιού εξακολουθεί να επικρατεί στον χώρο

Η αφήγηση του Δημήτρη μου φέρνει στο νου την υπόθεση της θεατρικής παράστασης «Η τριλογία των Λήμαν Μπράδερς» του Στέφανο Μασσίни. Έτσι συμβαίνει πάντα. Κάποια ανθρώπινα μυαλά βλέπουν φως εκεί που όλοι οι άλλοι βλέπουν σκοτάδι. Αυτό κάνει και ο Δημήτρης Σταυρακόπουλος, σήμερα, μετατρέποντας αυτό το νεκρικό ήσυχο κλωστοϋφαντουργείο σε έναν ζωντανό χώρο τέχνης και πολιτισμού.

«Η εποχή που οι άνθρωποι μάθαιναν την ιστορία μέσα από τα βιβλία έχει περάσει ανεπιστρεπτή» σχολιάζει ο ίδιος και συνεχίζει: «Στη σημερινή

Στους αναπαλαιωμένους χώρους παρουσιάζεται η ιστορία και των 33 εργοστασίων κλωστοϋφαντουργίας που δραστηριοποιήθηκαν στη Σύρο τον 19ο έως και τις αρχές του 20ού αι. © Δημήτρης Καραϊσκάκος

εποχή το ζητούμενο είναι η αναβίωση, κατά κάποιο τρόπο, της ιστορίας με τρόπο διαδραστικό και δεν υπάρχει καλύτερο μέρος να συμβεί κάτι τέτοιο από το σημείο όπου η ιστορία έλαβε χώρα. Στο πλαίσιο αυτό επιλέξαμε ένα διαφορετικό μοντέλο περιήγησης στο χώρο που αυτή τη στιγμή πραγματοποιείται μόνο σε μέλη, κατόπιν ραντεβού, σε ομάδες των 20 ατόμων maximum. Η διάρκεια της ξενάγησης είναι περίπου σαράντα πέντε λεπτά ενώ στη συνέχεια η εμπειρία ολοκληρώνεται με ένα παραδοσιακό εργατικό κολατσιό. Όσοι επιθυμούν να επισκεφθούν το χώρο πρέπει πρώτα να εγγραφούν ως μέλη του Μ.Κ.Ο που έχει συσταθεί για την προστασία, διάσωση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ερμούπολης, με τον διακριτικό τίτλο Hermoupolis Heritage. Το εργοστάσιο αποκτά ξανά ζωή, ως ένα κέντρο ιστορίας και πολιτισμού με στόχο την ανάδειξη της τεράστιας βιομηχανικής ιστορίας και κληρονομιάς της Σύρου με τρόπο βιωματικό».

Στους αναπαλαιωμένους χώρους παρουσιάζεται η ιστορία και των 33 εργοστασίων κλωστοϋφαντουργίας που δραστηριοποιήθηκαν στη Σύρο τον

«Είναι μεγάλη πρόκληση για μένα η προσπάθεια να διασωθεί όχι μόνο ένας χώρος από τη φθορά του χρόνου, αλλά και η ιστορία που κρύβει πίσω του» λέει ο Δημήτρης Σταυρακόπουλος © Δημήτρης Καραϊσκος

19ο έως και τις αρχές του 20ού αι., ενώ οι επισκέπτες μεταφέρονται σαν σε χρονοψάκουλα στην ατμόσφαιρα της εποχής, της οικονομικής άνθισης και ευημερίας της Σύρου, τότε που η Ερμούπολη είχε γίνει γνωστή διεθνώς ως «το μικρό Μάντσεστερ», χάρη στην μεγάλη άνθιση του τομέα της κλωστοϋφαντουργίας.

«Ο επισκέπτης μπορεί να δει ένα προς ένα όλα τα βήματα και τη διαδικασία παραγωγής των προϊόντων του εργοστασίου. Υπάρχει ακόμη το παλιό βαφείο με τις τσιμεντένιες γούρνες, όπου γινόταν όλη η διαδικασία βαφής με το χέρι, το καζάνι που έβραζαν τα νήματα και τα καλάμια που τα άπλωναν. Τα χρώματα είναι ακόμα εμφανή στο πάτωμα, ενώ στο μηχανοστάσιο μυρίζει ακόμα το λάδι και τα εργαλεία έχουν μείνει πάνω στους πάγκους. Δίπλα στη διάστρα είναι αφημένο ένα στημόνι και στις ραπτομηχανές οι ρόμπες περιμένουν πάνω στην κρεμάστρα έτοιμες να φορεθούν. Λίγο πιο κάτω οι αργαλειοί είναι σταματημένοι και η παραγωγή έχει μείνει στη μέση δίνοντας την εντύπωση ότι οι εργάτες απλά έφυγαν για λίγο και θα επιστρέψουν. Ακόμη και η μυρωδιά του βαμβακιού εξακολουθεί να επικρατεί στον χώρο. Οι πολύχρωμες πετσέτες απλωμένες στο δειγματολόγιο δίνουν την εντύπωση ενός ζωντανού χώρου που περιμένει τους πελάτες να περάσουν ξανά την πόρτα» περιγράφει ο Δημήτρης, ο οποίος κουβαλάει έτσι κι αλλιώς τον «μεγαλύτερο πλούτο» όπως ο ίδιος τις χαρακτηρίζει, τις μοναδικές εικόνες και στιγμές της παιδικής του ηλικίας παίζοντας μπροστά από το δημαρχιακό μέγαρο, ακούγοντας τις υπέροχες μελωδίες όταν περνούσε έξω από το θέατρο Απόλλων, κοιτώντας μέσα από τις κουρτίνες τις υπέροχες οροφωγραφίες και εξερευνώντας κρυφά τα ερειπωμένα κτήρια της γειτονιάς του, στα Βαπόρια, ανακαλύπτοντας παλιά αντικείμενα και κρυμμένους θησαυρούς.